

- Soviet state and law. – 1980. – № 2. – P. 31-39.
2. Osnovin V.S. Soviet state-legal relations / V.S. Osnovin. – M. : Law literature, 1965. – 168 p.
 3. Catchekyan S.F. Relations in socialist society / S.F. Catchekyan. – M. : Academy of Sciences of the USSR, 1958. – 187 p.
 4. Skakun O.F. Theory of State and Law [encyclopedic course] / O.F. Skakun – Ch. : Espada, 2005. – 840 p.
 5. Great Encyclopedic Dictionary of Law [ed. U.S. Shemshuchenko]. – K. : Law thought, 2007. – 992 p.
 6. Constitutional Law : encyclopedic dictionary / [ed. S.A. Avakyan]. – M. : Norma, 2001. – 688 p.
 7. Nedbaylo P.E Application Soviet legal norms / P.E. Nedbaylo – M. : Law lit., 1960. – 449 p
 8. Todyka N.U. Constitutional Law of Ukraine : the branch of law and science : [study guide] / Todyka N.U. – Simferopol : Tavrida, 1997. – 436 p.
 9. Garcheva L.P Constitutional Law of Ukraine [study guide] / L.P. Garcheva. – Simferopol : Dolya, 2002. – 300 p.
 10. Kolodiy A.M Rights of man and citizens in Ukraine : [study guide] / A.M. Kolodiy, – K. : Urincom Inter, 2003. – 336 p.
 11. Todika O.U. Parliamentary elections in SND (comparative legal aspects) : [monografiya] / O.U. Todika. – H. : Fact, 2003. – 147 p.
 12. Pogorilko V.F. Constitutional law of Ukraine : [book] / V.F. Pogorilko ; [ed. V.F. Pogorilko]. – K. : Science thought ; Precedent, 2006. – 344 p.
 13. Pogorilko V.F. Referendum Law of Ukraine : [study guide] / V.F. Pogorilko. – K. : Lira-K, 2006. – 366 p.
 14. Brovchenko N.V Legal Facts in Constitutional Law of Ukraine : synopsis. candidate. jur. sciences / N.V. Brovchenko. – Mariupol : B.v., 2012. – 20 p.
 15. Kostjukov A.N. Municipal law as a branch of the Russian law (subject to the principles, modes, design and system) : dis. dr. jur. sciences : specialty. 12.00.02 / Alexander Kostjukov. – Omsk, 2003. – 474 p.

УДК 341.23: 323.2: 327.5

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Журавльова Г.С., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

У статті запропоновано загальні підходи до розуміння принципу недискримінації та визначення першочергових заходів міжнародного та внутрішньодержавного характеру для його реалізації. Метою статті є вироблення загальних підходів до розуміння принципу недискримінації та визначення першочергових заходів міжнародного та внутрішньодержавного характеру для його реалізації. Принцип недискримінації не вичерпується заборонаю актів дискримінації, але й припускає вжиття державами активних дій щодо здійснення адміністративних, судових і виховних заходів щодо боротьби з дискримінацією, а також передбачає чітке визначення прав, які ні за яких умов не можуть бути обмежені, а також підстав для законного обмеження прав людини.

Ключові слова: принцип, дискримінація, міжнародне право, конституційне право.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА НЕДИСКРИМИНАЦИИ НА МЕЖДУНАРОДНОМ И НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЯХ

Журавлева А.С.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

В статье предложены общие подходы к пониманию принципа недискриминации и определению первоочередных мероприятий международного и внутригосударственного характера для его реализации. Целью данной статьи является выработка общих подходов к пониманию принципа недискриминации и определения первоочередных мероприятий международного и внутригосударственного характера для его реализации. Принцип недискриминации не исчерпывается запретом актов дискриминации, но и предполагает принятие государствами активных действий по осуществлению административных, судебных и воспитательных мер по борьбе с дискриминацией, а также предусматривает четкое определение прав, которые ни при каких условиях не могут быть ограничены, а также оснований для законного ограничения прав человека.

Ключевые слова: принцип, дискриминация, международное право, конституционное право.

THE PRINCIPLE OF NON-DISCRIMINATION AT THE INTERNATIONAL AND NATIONAL LEVELS

Zhuravleva A.S.

Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

In the article the general approaches to understanding the principle of non-discrimination and identification of priority activities of international and domestic nature for its implementation. International legal regulation of human rights is now fairly complete, but still there are gaps in the regulation of the rights of certain categories of people experiencing today the worst forms of discrimination. A major shortcoming of the international legal system is also no single universal international act aimed at the elimination of all forms of discrimination.

The purpose of this paper is to develop common approaches to the understanding of the principle of non-discrimination and identifying priority measures of international and domestic nature for its implementation.

The principle of non-discrimination is not limited to the prohibition of acts of discrimination, but also involves taking action by States to implement administrative, judicial and educational measures to combat discrimination, and provides a clear definition of rights that under no circumstances should be restricted, and grounds for legal restriction of human rights.

Improved observance of international agreements aimed at eliminating discrimination, may contribute to enhancing the effectiveness of the treaty bodies and enhance their mandate. European Court of Human Rights shows that this can be achieved only through the giving of contractual authority to make binding decisions and to monitor their implementation, as well as the influence of on a permanent rather than a sessional basis. To reduce the financial costs could be to create a single body (instead of several independent bodies), within which to operate specialized departments. Of course, we must understand that it is not the short term, primarily due to the reluctance of states to limit their sovereignty.

The most dangerous types of discrimination, such as genocide, apartheid, racial discrimination, deportation or forcible transfer of population and other gross violations of human rights are international crimes or criminal offenses of international nature, which entails the international responsibility of States and the international criminal responsibility of individuals. Those responsible be brought to justice for crimes is an effective measure to combat discrimination. It's safe to say that established the International Criminal Court, in accordance with the Charter has jurisdiction over the crime of genocide and crimes against humanity, will contribute to further eradicate gross discrimination. State that violates human rights or permits such violations within its territory, shall be liable to the victims of violations of international human rights in the form of full and fair compensation, and international agencies should pay attention to this issue and monitor its implementation.

Summing up, we can reach the following conclusions. The issue of eliminating discrimination is the subject of attention in both international and national law. There is a large amount of international legal acts, directly or indirectly related to the problems of discrimination. However, the rules that relate directly to non-discrimination, are too general, and sometimes are in conflict with each other, which, in our view, significantly reduces their effectiveness. Increasing efficiency is the principle of non-discrimination as it

seems, is to achieve by specifying its content, taking into account the general approaches to understanding produced by-law in foreign countries.

Key words: principle, discrimination, international law, constitutional law.

Дискримінація – одне з найбільш грубих і поширених порушень прав людини в сучасному світі. Мільйони людей продовжують страждати від ізоляції, злиднів, жорстокого ставлення й навіть насильства лише через те, у що вони вірять, або ким вони є, або ким їх вважають. Рівне ставлення для всіх – не просто питання здорового глузду або звичайної ввічливості.

Дискримінація може приймати різні форми: від образ і нападів до позбавлення елементарних благ, послуг та інших прав. Жертв дискримінації можуть утискати під час працевлаштування або обмежувати їм доступ до освіти, житла й необхідної медичної допомоги. Дискриміновані групи також можуть позбавлятися права брати участь у суспільному житті, вільно створювати об'єднання, сповідувати свою віру або зберігати свої культурні особливості. Дискримінація може бути присутньою як у приватному, так і в державному секторі. Переважно – це всепронизуюче явище, що охоплює суспільні структури, інститути, соціальні відносини й погляди. У результаті жертви дискримінації часто опиняються у замкнутому колі ізоляції, нерівноправності й упереджень, що породжує нову дискримінацію.

Міжнародно-правове регулювання прав людини є сьогодні досить повним, але все ж таки є прогалини в регулюванні прав окремих категорій людей, що зазнають сьогодні найгірших форм дискримінації. Істотним недоліком міжнародно-правової системи є також відсутність єдиного універсального міжнародного акту, спрямованого на ліквідацію всіх форм дискримінації.

Окремі аспекти дискримінації у світлі реалізації основних принципів права, прав і свобод людини й громадянина, основ правової державності й міжнародного правопорядку розглядалися в роботах відомих російських та українських правознавців: С.С. Алексєєва, Б.Д. Бабаєва, М.І. Ейтіна, В.М. Баранова, П.П. Баранова, А.М. Васильєва, М.А. Власенка, В.Б. Ісакова, В.М. Карташова, В.Я. Кікотя, Т.К. Керимова, У.В. Лазарєва, К.Б. Левченко, А.В. Малько, М.І. Матузова, В.В. Оксамитного, У.Д. Перевалова, А.С. Піголкіна, С.Б. Полєніної, Т.М. Радько, Р.А. Ромашова, В.П. Сальнікова, І.М. Сенякіна, В.М. Синюкова, В.М. Сирих, М.М. Тарасова, Ю.А. Тихомирова, В.А. Толстика, Т.І. Хабрієвой, А.Ф. Черданцева, Б.С. Єбзєєва, А.І. Єкімова тощо. Проте, значний масив міжнародних правових актів, які прямо або опосередковано стосуються проблем дискримінації, а також наявність протиріч у тлумаченні норм, що стосуються безпосередньо принципу недискримінації, вимагають більш детального дослідження цього питання.

Метою нашої статті є вироблення загальних підходів до розуміння принципу недискримінації та визначення першочергових заходів міжнародного та внутрішньодержавного характеру для його реалізації.

Принцип недискримінації не вичерпується заборонаю актів дискримінації, але й припускає вжиття державами активних дій щодо здійснення адміністративних, судових і виховних заходів боротьби з дискримінацією, а також передбачає чітке визначення прав, які за жодних умов не можуть бути обмежені, а також підстав для законного обмеження прав людини.

Поліпшенню дотримання державами міжнародних угод, спрямованих на ліквідацію дискримінації, може сприяти також підвищення ефективності діяльності договірних органів і посилення їхнього мандата. Практика Європейського Суду з прав людини доводить, що цього можна домогтися тільки наділенням договірних органів повноваженнями виносити обов'язкові рішення і здійснювати контроль за їхнім виконанням, а також дією органів на постійній, а не сесійній основі. Для зниження фінансових витрат можна було б створити один орган (замість декількох автономних органів), у рамках якого б діяли спеціалізовані відділи. Звичайно, слід розуміти, що це питання не найближчої перспективи, у першу чергу, через небажання держав обмежувати свій суверенітет.

Найнебезпечніші види дискримінації, такі як геноцид, апартеїд, расова дискримінація, депортація або насильницьке переміщення населення й інші грубі порушення прав людини, є

міжнародними злочинами або кримінальними злочинами міжнародного характеру, які тягнуть за собою міжнародно-правову відповідальність держав і міжнародну кримінальну відповідальність фізичних осіб. Притягнення винних осіб до відповідальності за злочини є дієвим заходом у боротьбі з дискримінацією. Можна з упевненістю сказати, що створений Міжнародний кримінальний суд, який, відповідно до Статуту має юрисдикцію відносно злочину геноциду й злочинів проти людяності, сприятиме подальшому викорінюванню грубих проявів дискримінації. Держава, що порушує права людини або ж допускає такі порушення на своїй території, повинна нести відповідальність перед жертвами порушення міжнародновизнаних прав людини у формі повного й справедливого відшкодування збитку, а міжнародні органи повинні приділяти увагу цьому питанню й контролювати його здійснення.

Нерідко негативні наслідки й відторгнення дискримінованих груп надовго зберігаються й після введення офіційної заборони на дискримінацію, особливо, якщо дискримінація носила довгостроковий і масштабний характер. Для ефективної боротьби проти дискримінації, що міцно увійшла в соціальні взаємини й набула інституціонального характеру, можуть знадобитися численні заходи, спрямовані на якнайшвидше досягнення рівного ставлення до дискримінованих груп у різних сферах. Такі заходи можуть передбачати додаткову матеріальну й фінансову допомогу представникам дискримінованих груп, а також підтримку в сфері професійної освіти, що полегшить їм доступ до товарів і послуг, зарезервованих робочих місць і забезпечить їм рівне ставлення.

Міжнародне право однозначно вимагає від держав застосовувати спеціальні (особливі) заходи в тих випадках і на той строк, коли вони об'єктивно виправдані, а також спеціальні і конкретні заходи у соціальній, економічній, культурній та інших галузях з метою забезпечення потрібного розвитку і захисту деяких расових груп чи осіб, що до них належать, з тим, щоб гарантувати їм повне і рівне використання прав людини та основних свобод. Такі заходи в жодному разі не повинні в результаті привести до збереження нерівних чи особливих прав для різних расових груп після досягнення тих цілей, заради яких вони були запроваджені [1].

Надання судовому та (або) іншому належному механізмам можливості накладати на органи державної влади й приватних осіб обов'язок щодо виконання тимчасових спеціальних заходів також сприяє дотриманню державами своїх зобов'язань щодо ефективного забезпечення права на свободу від дискримінації. Відповідно до рекомендації Європейської комісії проти расизму та нетерпимості, закон «повинен передбачати можливість поставити за обов'язок організації, що допустила акти дискримінації, розробити й здійснити план заходів щодо боротьби з цим явищем», оскільки «такий підхід є діючими засобами для зміни стилю й методів роботи організації в довгостроковому плані» [2].

Україна є учасником Протоколу № 12 Європейської конвенції з прав людини (Загальна заборона дискримінації), а також ряду інших міжнародних документів, що стосуються боротьби проти расизму та расової дискримінації. Однак, Україна ще не приєдналася до Конвенції про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні та Міжнародної конвенції про захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей.

Важливим кроком у боротьбі з будь-яким видом дискримінації на внутрішньодержавному рівні є її законодавча заборона. Закріплення такої норми в конституції робить її обов'язковою для органів влади й кожного члена суспільства, сприяє формуванню суспільної думки щодо неприпустимості дискримінації. Ефективність такої норми підсилюється конкретизацією її в інших нормативно-правових актах. Заборона дискримінації повинна носити всеосяжний характер, тобто поширюватися на всі сфери, регульовані правом, а не на окремі відносини. Важливо передбачити відповідальність за дискримінацію в кримінальному й цивільному законодавстві, повне відшкодування збитку.

Як зазначає К.Б. Левченко, звуження виявляється в тому, що дискримінацією визнаються лише дії або бездіяльність, у той час, як у міжнародному праві дискримінація визначається без зазначення цих проявів, а як будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за певною ознакою, спрямовані на послаблення чи зведення нанівець визнання, користування або

здійснення особою або групою осіб прав людини в будь-якій сфері. Тож, наприклад, складно довести, що вислів або жест підпадають під визначення дії. І вітчизняна правова практика вже знає такі приклади. Як наслідок – дискримінаційні за змістом висловлювання не визнаються за цим законом дискримінаційними, тому що не визнаються дією. Так само складно довести «дієвість» зображень [3, с. 26].

Дискримінація не може бути викоренена одними лише законодавчими заходами. Необхідно вживати активні дії щодо ліквідації умов, які сприяють її ввічненню. Основна передумова – підвищення загального рівня добробуту держав. Для захисту вразливих груп населення необхідно здійснювати позитивні дії. Досвід окремих країн показує, що корисним є створення спеціальних органів, що займаються боротьбою з дискримінацією, які мають повноваження виносити юридично обов'язкові рішення, виступають представниками жертв дискримінації в судових органах, пропонують законодавчі ініціативи. Держава повинна вживати усіх необхідних заходів для залучення осіб, що вчиняють акти дискримінації, до відповідальності шляхом справедливого судового розгляду. Оскільки найчастіше причиною дискримінації є різного роду упередження, з ними необхідно боротися виховними заходами, освітою, зміцненням духу терпимості й поваги до всіх людей, боротися з ідеями, що розпалюють ненависть і ворожнечу.

Підбиваючи підсумки, можна дійти таких висновків. Питання ліквідації дискримінації є предметом пильної уваги у сфері як міжнародного, так і національного права. Є значний масив міжнародних правових актів, які прямо або опосередковано стосуються проблем дискримінації. Проте, норми, що стосуються безпосередньо принципу недискримінації, носять занадто загальний характер, а іноді навіть суперечать одна одній, що, на наш погляд, істотно знижує їхню ефективність. Підвищення ж дієвості принципу недискримінації, на нашу думку, варто домагатися шляхом конкретизації його змісту, беручи до уваги загальні підходи до його розуміння, вироблені правозастосовчою практикою в зарубіжних країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації : від 21.12.1965 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_105
2. О национальном законодательстве по борьбе с расизмом и расовой дискриминацией : общеполитическая рекомендация №7 Европейской комиссии по борьбе с расизмом и нетерпимостью от 13.12.2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/2003-8-RUS.pdf>
3. Левченко К.Б. Правовий аналіз законопроекту «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» / К.Б. Левченко // Адміністративне право і процес. – 2012. – № 1 (1). – С. 25-32.

REFERENCES

1. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (access September 25, 2014)
2. National Legislation to struggle with racism and rasovoy discrimination: obschepolytycheskaya Recommendations №7 Evropeyskoy commission to struggle with racism and neterpymostyu, available at: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n7/REC7-2003-8-RUS.pdf (access September 25, 2014)
3. Levchenko K.B. (2012), "Legal analysis of the law "On Prevention and combating discrimination in Ukraine". Administrativne pravo ta process, vol.1, pp. 25-32.